

*Interview Professor Bernt Hugenholtz, hoogleraar
Informatierecht aan de UvA*

“Het handhaven van auteursrecht op muziek is zinloos”

Door: Sophia van Vloten en Job Nijssen

Het IViR

Geen lift. Dat betekent twee verdiepingen klimmen! Het *Instituut voor Informatierecht* (IViR), waar professor Hugenholtz zijn werkkamer heeft, is gevestigd op de tweede etage in een aangebouwde vleugel van het Oost-Indisch Huis. Een gebouw met een rijke geschiedenis, maar dat nu duidelijk in handen is gevallen van wetenschappers en studenten. De staat van het gebouw en de sfeer ervan doen de redactie met weemoed denken aan de eigen studietijd en colleges op enigszins vervallen universiteitslocaties met dito faciliteiten. Een verweerd, krakend trappenhuis en kleine werkkamers. Een receptie is niet nodig. Er is vast wel iemand die de deur van zijn werkkamer heeft openstaan en die je kan verwijzen naar het einde van de gang waar de werkkamer van Hugenholtz zit. Dat zal een flink contrast zijn met de spiegelwanden in de Stibbe-toren aan de Zuidas, aan welk kantoor Hugenholtz enkele jaren als advocaat verbonden is geweest. Al is hij zelf niks rouwig om het gebrek aan dergelijk uiterlijk vertoon op zijn huidige werkplek. De krijtstreep-pakken op

de Zuid-as stonden hem toen toch al niet aan, die mist hij dus niet. Opvallend is wel dat de redactie vandaag door Hugenholtz in pak wordt ontvangen, zij het zonder krijtstreep en zonder das. Hugenholtz verklaart dat het pak niet speciaal voor de redactie is en voor op de foto, maar voor een diner die avond met staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Teeven. Hugenholtz mag overigens ‘Fred’ zeggen. De volgende dag is er een internationaal congres over flexibilisering van het auteursrecht en volgende week geeft hij weer college aan de Universiteit van Bergen in Noorwegen. “Dat is maar vier uur reizen van deur tot deur.” Het is duidelijk dat Hugenholtz geen stoffige wetenschapper is die enkel vanachter zijn – met papieren afgeladen – bureautje theorieën uitwerkt waar de praktijk niet op zit te wachten: Hugenholtz is drukbezet en staat graag met beide voeten in de klei.

Informatierecht of IE-recht?

De redactie vraagt Hugenholtz uit te leggen hoe het ook alweer zit met het verschil tussen informatierecht en IE-recht.

Hugenholtz lijkt dit een gerechtvaardigde vraag te vinden en legt geduldig uit dat informatierecht niet hetzelfde is als Intellectuele Eigendom-recht. IE-recht is eerder een onderdeel van het informatierecht. Grofweg kan het informatierecht in drie categorieën worden ingedeeld:

1. De productie van informatie is het gebied van het IE-recht.
2. Het mediarecht gaat over de verspreiding van informatie.
3. En bij het gebruik van informatie hebben we vooral te maken met recht op het gebied van privacy.

Omdat een dergelijk instituut toen nog niet bestond, is het IViR vanuit die behoefte in 1989 (in 1987 ging het Instituut feitelijk van start en in 1989 werd het officieel erkend) ontstaan door een samensmelting van verschillende vakgroepen van de rechtenfaculteit van de UvA. Het IViR viert dus binnenkort haar 25-jarig bestaan. Hugenholtz is er van begin af aan bij betrokken geweest. Inmiddels is hij directeur van het Instituut waar momenteel zo'n 30 mensen werken, een deel ervan als docent en het grootste deel als onderzoeker en promovendus.

Hoe bent u in het onderzoekscircuit terecht gekomen?

“De interesse voor het auteursrecht stamt al uit mijn studietijd in Groningen.” Op advies van zijn scriptiebegeleider studeerde Hugenholtz af op het onderwerp databanken en auteursrecht. Zijn scriptiebegeleider (Geerten van Empel, *red.*) was destijds uitgekozen om als een van de eerste juristen de juridische databank van Kluwer te testen. “Dat was nog voordat er internet was. De scriptie ging over computers, maar ik had er nog nooit een gezien. Voor de kافت van mijn scriptie ging ik op zoek naar een uitdraai uit een computer en daarvoor kon ik terecht bij het Rekencentrum van de Rijksuniversiteit Groningen. Daar heb ik voor het eerst een computer gezien! Zo'n levensgrote ouderwetse computer, die communiceert met ponskaarten en waar van die telexrollen uitkomen.”

In 1989 promoveert Hugenholtz aan de UvA op het onderwerp ‘Auteursrecht op informatie’. Op dat moment is hij als jonge onderzoeker betrokken bij de oprichting van het IViR. Door het uitvoeren van een informatica-gerelateerd onderzoek kwam er wat overheidsgeld beschikbaar. IBM doneerde enkele computers en het Instituut kon aan de slag.

Hugenholtz verhuist van Groningen naar Amsterdam om aan het Instituut te gaan werken. Amsterdam is van oudsher verbonden met het auteursrecht. De eerste leerstoel in Nederland op het gebied van

het auteursrecht bevond zich in Amsterdam en werd bekleed door Ernst Danny Hirsch Ballin (de vader van). Hij was de eerste hoogleraar uitgeversrecht en auteursrecht. Hugenholtz bekleedt nu als derde op rij deze leerstoel. Met de oprichting van het IViR is het onderzoek op dit terrein veel grootschaliger geworden. Het IViR groeide zo hard, dat het niet meer in het gebouw van de rechtenfaculteit aan de Oudemanhuispoort paste.

Op de vraag of het IViR ook in het buitenland bekend is luidt het antwoord: “Zonder op te scheppen kan ik zeggen dat het IViR ►

internationaal zeer bekend is.” Hugenholtz heeft toevallig vandaag nog vier buitenlandse reviews ontvangen die het Instituut alle zeer positief hebben beoordeeld.

Waarom geen advocaat?

“Ik ben van mening dat alle juridische onderzoekers een tijdje in de praktijk zouden moeten werken. Het is belangrijk dat je als rechtswetenschapper ook weet hoe het er in de praktijk aan toe gaat. Veel van ons werk bestaat uit het schrijven van rapporten en het doen van beleidsgericht onderzoek, je moet dan weten hoe het in de praktijk werkt.” Ook in dat opzicht staat Hugenholtz kennelijk graag met de voeten in de klei.

“Als advocaat ben je intellectueel niet vrij, je moet toch altijd vanuit het belang van je cliënt denken”

Zijn tijd in de advocatuur is Hugenholtz goed bevallen, maar de combinatie van wetenschap en advocatuur blijkt tijdtechnisch niet altijd optimaal. Omdat hij gaandeweg het gevoel krijgt dat hij niet aan beide loopbanen voldoende aandacht kan schenken, stopt hij met de advocatuur. Hugenholtz: “Dat proces heeft even geduurd en er is zeker ook een aarzeling geweest om helemaal voor de wetenschap te kiezen, maar uiteindelijk was de keuze niet zo moeilijk. Als advocaat doe je briljant werk voor een publiek van één persoon, je cliënt. Als de zaak is afgerond gaat het boek dicht. Dat vond ik niet altijd even bevredigend. Bovendien ben je als advocaat intellectueel niet

vrij, je moet toch altijd vanuit het belang van je cliënt denken. Ik had destijds bijvoorbeeld ook een aantal uitgevers als cliënt en ik kan nu wel zeggen dat ik soms moeite had met de manier waarop deze uitgevers met hun auteurs omgingen. Er is een grote dreiging van ‘intellectuele gijzeling’. Ik zie dat ook aan anderen die de advocatuur met wetenschap combineren. De neiging ontstaat om je wetenschappelijke agenda teveel naar het belang van de cliënt in te richten.”

De keuze voor Stibbe, welk kantoor destijds in de jaren '90 een grote IE-sectie had, is ten dele van praktische aard: “Ik had Nauta Dutilh laten weten dat ik geen interesse had, omdat die zouden gaan verhuizen van een prachtig pand aan de Keizersgracht naar de Zuidas. Stibbe zat toen nog op het Rokin. Dat was voor mij veel beter te combineren met mijn werk op de UvA.” Na een half jaar wordt echter bekend gemaakt dat Stibbe ook naar de Zuidas gaat verhuizen. Saillant detail daarbij is dat het IViR vervolgens het oude pand van Stibbe betreft. Hugenholtz trekt dus de deur van Stibbe achter zich dicht, om vervolgens niet veel later via diezelfde deur het IViR te betreden. Hugenholtz noemt als een andere reden voor zijn vertrek uit de advocatuur de eerder besproken cultuur van de krijtstreep-pakken bij de grote kantoren op de Zuidas: “Als ik nu weer voor de advocatuur zou kiezen, zou ik misschien niet voor een groot kantoor kiezen. Door de verhuizing naar de Zuidas veranderde het karakter van de grote kantoren, de ‘corporate en M&A-cultuur’ kreeg de overhand. Omdat de IE-praktijk vaak niet aan de daarvoor gestelde extreem hoge verdiennorm voldeed, zijn bij veel grote kantoren de IE-secties verdwenen en opgegaan in nichekantoren. Doodzonde, want ik vind dat een groot commercieel kantoor gewoon een goede IE-sectie nodig heeft.”

Wat uiteindelijk de doorslag heeft gegeven is het feit dat zich op dat moment (in 1998) een hoogleraarschap aandient. Daartegen is zelfs het partnerschap bij Stibbe, dat in relatief korte tijd bereikt was, niet opgewassen.

“De Amsterdamse advocatuur is buitengewoon levendig en relatief veel bezig met IE-recht en cultuur. Amsterdam is echt de stad waar het gebeurt op dat vlak”

Nog steeds draagt Hugenholtz de advocatuur – en met name de Amsterdamse advocatuur – een warm hart toe: “De Amsterdamse advocatuur is buitengewoon levendig en relatief veel bezig met IE-recht en cultuur. Amsterdam is echt de stad waar het gebeurt op dat vlak.” Verder noemt Hugenholtz ‘schnabbelwerk’ als reden waardoor zijn contact met de advocatuur in stand blijft. Zo wordt hij nog met enige regelmaat door advocaten gevraagd om een second opinion af te geven. Hugenholtz benadrukt dat hij dan achter de schermen blijft en meestal geen direct contact met de cliënt heeft. Verder geeft Hugenholtz in-house cursussen en PAO-cursussen. Het contact met de advocatuur onderhoudt zich dus in meerdere opzichten.

Hugenholtz geeft aan dat zijn ervaringen als hoogleraar in het onderwijs eigenlijk niet zo gek veel van die in de advocatuur verschillen. “Net als een docent moet een advocaat goed en helder kunnen uitleggen. De advo-

caat weet als specialist bijna altijd meer dan de rechter. Het is de taak van de advocaat om de rechter te onderwijzen.” Toch mist Hugenholtz met name het pleiten, dat vindt hij het mooiste aan de advocatuur.

Advocatuur of promoveren?

Geheel in lijn met zijn ervaringen als advocaat adviseert Hugenholtz zijn studenten desgevraagd om in elk geval één keer in het leven als advocaat te werken. Bij zeer getalenteerde studenten twijfelt Hugenholtz. Zeker als die student de afweging moet maken tussen eerst de advocatuur of eerst promoveren. Hugenholtz: “Alleen wanneer het een zeer getalenteerde student betreft, waarvan ik weet dat die mogelijk wil promoveren, pas ik mijn advies een beetje aan. Dan zeg ik: Je moet in elk geval één keer in je leven de advocatuur in gaan, maar dan wel nadat je gepromoveerd bent. Als iemand wil promoveren, dan kan dat het beste direct aansluitend op de studie. De reden daarvoor is heel simpel: Als promovendus verdien je vier jaar lang € 2.500,- per maand. Als je al gewend bent aan de salarissen van een

“Je moet in elk geval één keer in je leven de advocatuur in gaan, maar dan wel nadat je gepromoveerd bent”

commercieel advocatenkantoor ga je daar niet meer voor kiezen.” Eerst de wetenschap luidt dan dus het advies van Hugenholtz.

Wat betekent het om directeur van het IViR te zijn?

“Als directeur heb je verschillende taken, maar kort gezegd komt het er op neer dat je een onderzoeksprogramma samenstelt, je zoekt daar de juiste mensen bij en vervolgens ga je acquireren. Inderdaad: Je gaat geld lospeuteren om je programma uit te kunnen voeren.”

De combinatie van zijn werk bij het IViR en zijn functie in de Commissie Auteursrecht wil nog wel eens botsen. Hugenholtz verklaart: “Uiteindelijk is het vaak de overheid die onze opdrachtgever is. Het kan dus gebeuren dat een studie van het IViR uiteindelijk terugkomt in een wetsvoorstel. In mijn hoedanigheid als lid van de Commissie Auteursrecht adviseer ik de overheid over wetgeving op dat vlak. Soms kan dat elkaar bijten. Ik kan immers niet adviseren over een rapport dat ik zelf geschreven heb. Maar meestal is dat goed op te lossen.”

Actualiteit: Het ACTA-verdrag

“ACTA is voor veel ‘internetters’ het symbool van het kwaad geworden, maar uiteindelijk denk ik dat het verdrag zoals het er nu ligt niet veel negatieve consequenties zal heb- ▶

ben voor de praktijk. De scherpe kantjes zijn er in het hele proces wel vanaf gegaan, overigens mede dankzij de inspanningen van Nederland. De inhoud van het verdrag zal niet veel kwaad meer doen, maar dat kwaad – de imagoschade voor de initiatiefnemers, de film- en muziekindustrie – is al geschied door de procedure zelf. De film- en muziekindustrie wilde het verdrag er met steun van VS aanvankelijk in het geniep doorheen duwen. Onder druk van de EU en met name van Nederland en Zweden is dat uiteindelijk niet gebeurd.”

Maar de ‘leek’ die de achtergronden niet kent, begrijpt die nuance niet.

“Het is heel ‘dom’ geweest van de IE-lobby om het zo te spelen, ze hebben daarmee bij het grote publiek veel krediet verspeeld. Er heerst een volkomen verkeerd beeld van het auteursrecht. Het auteursrecht wordt enkel gezien als een instrument van de film- en muziekindustrie of schatrijke artiesten om zich verder te verrijken. De legitimiteit van het auteursrecht staat daardoor onder druk. Het gaat uiteindelijk om het recht van de auteur die iets gemaakt heeft, maar dat beeld is verwrongen geraakt. Het auteursrecht is als het ware gekaapt door de industrie. Het gevolg is dat niemand meer het gevoel heeft iets verkeerd te doen wanneer er via Pirate Bay muziek wordt gedeeld. Bijna al mijn studenten doen het. De enigen die het niet doen weten gewoon niet hoe het moet...”

Het schijnt dat Beyoncé en Jay-Z patent hebben aangevraagd op de naam van hun dochter Blue Ivy Carter...

“Dat had ik nog niet gehoord, maar een patent kan in elk geval niet. Het zal wel om een merkenrecht gaan. De voornaam is dan een beschermd merk en het is voor derden in dat geval verboden om bijvoorbeeld merchandise onder die naam op de markt te brengen. Waarschijnlijk zijn Jay-Z en Beyoncé zelf ook beschermde merken. Het tekent de totale vercommercialisering van de ‘celebrity’, de ‘beroemdheidseconomie’ noem ik dat. Kijk maar op Facebook, daar waant iedereen zich een ‘mini-celebrity’,

allemaal ‘waiting to be discovered’. Het eerste wat iedereen wil is zo snel mogelijk beroemd worden. Vandaar dat persoonlijkheidsrechten steeds belangrijker worden de laatste tijd.”

“Beroemdheids-economie”

Hugenholtz signaleert een fundamentele omslag in de muziekindustrie: “Het gaat zo langzamerhand niet meer om de inhoud (de muziek), maar om de reputatie van de artiesten, die wordt verzilverd door concertoptredens en merchandising. Ik meen dan ook dat het weinig zinvol is om nog langer veel energie te steken in het handhaven van een auteursrecht op muziek, dat toch niet meer te handhaven is.”

Brengt de steeds prominenter rol die netwerksites als Facebook in de samenleving innemen ook risico's met zich mee?

Volgens Hugenholtz is Facebook een baai-erd van problemen: “De gewone man loopt gigantische privacyrisico's, maar er is bij de burger helaas nauwelijks besef hiervan. ‘The internet never forgets’: vooral jongeren lijken zich dat onvoldoende te realiseren.” Desgevraagd meent Hugenholtz dat er op dit vlak een grotere rol voor de overheid zou moeten zijn: “Als mensen zich niet realiseren dat ze met vuur spelen, dan moet het misschien maar verboden worden om met vuur te spelen. Vergelijk het met de wijze waarop het omgaan met vuurwerk gereguleerd is.”

Bent u zelf actief op Facebook?

“Ik zit op geen enkele netwerksite. En dat is niet alleen vanwege mijn privacy. Om heel eerlijk te zijn vind ik al dat Facebook en Twitter enorme tijdverspilling, maar ach, misschien is het ook gewoon de generatiekloof. Al mijn studenten doen het wel en ik realiseer mij heus wel dat de sociale media soms ook heel nuttig kunnen zijn.”

“Voor ons vakgebied bestaan er overigens ook andere mogelijkheden om op de hoogte te blijven, zoals bijvoorbeeld via de twee uitstekende websites voor IE-recht ‘Boek 9’ (www.boek9.nl) en ‘IE-forum’ (www.ie-forum.nl). Alles wat daarop verschijnt houd ik goed bij, dus ook zonder Twitter ben ik altijd meteen op de hoogte als er iets gebeurt dat relevant is voor mijn vakgebied.”

Hugenholtz geeft aan dat de eigen website (www.ivir.nl) ook veel informatie bevat, die voor iedereen toegankelijk is. “Bij het IViR zetten we stelselmatig alles wat we publiceren online als ‘open content’. Iedereen mag ons onderzoek vrijelijk gebruiken. Dat geldt ook voor publicaties in (vak)bladen, wij houden niet van exclusiviteit.”

“Advocaten publiceer!”

Heeft u tot slot nog een tip voor de Amsterdamse advocaat?

“Als wetenschapper wil ik vooral zeggen: publiceer! Veel advocaten vinden het leuk om zich in het wetenschappelijk debat te mengen. Dat is niet alleen leuk, maar heeft ook veel voordelen, ook voor het kantoor. Er gaat nu zoveel kennis verloren. Advocatenkantoren zouden dat moeten bevorderen, bijvoorbeeld door toe te staan dat er uren geschreven worden op wetenschappelijke publicaties. Naar mijn mening levert een wetenschappelijke publicatie veel meer goodwill op dan ‘namedropping’ alleen, of het rondsturen van flinterdunne nieuwsbrieven aan relaties.”

“Maar los van de voordelen voor de advocatuur denk ik dat ook de wetenschap er baat bij zou hebben wanneer advocaten meer zouden publiceren. Advocaten weten vaak minstens zo veel over bepaalde onderwerpen als rechtswetenschappers. Het is doodzonde als die wetenschap alleen in een specifieke zaak gebruikt zou worden: deel die kennis!”